

(המשך מעמוד 51)

מאחורונת. הוא הכתיב לי. והוא הקריא. אני פירותי את השיער וביחוד. הוא עזר לי להכניס את הסיכות. הכנסנו לחדר התיסרוקת את הוראה שלו הכתובה. עכשיו עומדת השאלה: איך אני יכולה לצאת? והוא עשה כך, אתה עוקב? הנה, תאר לעצמך, זה המרחק מהדלת עד האצי טבה הזאת? אז הוא העמיד אותי ליד הדלת. מהצד השני פרצו כל הזמן את הדלת, בגרון..."

...עד לפני שבנסנו לחדר אמר טרוצקי 'לצ'קיסט האחראי: איך אתה לא מתבייש?' והוא ענה: לב דוויוביץ', מה הקשר לבושה? אני חיילה, אני חייב לציית להוראת. אתה לא חיילת אותנו מישמעת, אתה בעצמך הרי לימדת אותנו מישמעת. ולב דוויוביץ' אומר: מישמעת של קומוניסט. של אדם מצפוני, ולא של בובה שפוקדים עליה בציפוי אשר היא... מה, אתה שלם עם זה?'

ההוא שותק ושוב אומר: אני חיילה, אני חייב למלא פקודה. ואמלא! ואני אחרי זה, נעלנו את עצמנו. זאת אומרת, לב דוויוביץ' לקח את כולנו, ונעלנו את עצמנו בחדר. ובכן, הם התחילו לכרסם בגרונם שהיו אצלם מקודם, כנראה. הם ידעו עם מי יש להם עסק. הם התחילו לפרק את הדלת בגרונם, ואני עומדת פה, והוא אומר לאשתו: נטאשה, תני לי צוואר רון נקי! והיא נותנת לו צווארון נקי. והוא מחליף, קושר את העניבה ואומר: אתם יודעים, לזינובייב אמרו: שמע, חבר זינובייב, הצווארון שלך מלוכלך. תחליף אותו. נו, לפחות, תהפוך אותו לצד האחר, וזינובייב ענה: אבל לצווארון הרי אין צד שלישי! זאת היתה ההברקה האחרונה אשר שמעתי ממנו, ואני אתר פעלתי מהכוח הזה, מכישרונו של האיש הזה לשלוט בעצמו. הורסים בגרונם את הדלת, ולא ידוע מה יהיה הלאה, והוא עושה בדיחות..."

ליבקנט

מגיע לברלין

בקטעי הסיום של עדותה המונומנטלית של מריה יופה, היא חשפה כמה סודות על התקופה שבה שימש בעלה, אדולף יופה, כשגרירה הראשון של ברית-המועצות בברלין.

"שריחוח שם היה הד"ר סולף סגנו, הממונה על העניינים הרוסיים. היה מר קריגה. קריגה קרא לו (לאדולף יופה) ואמר: תעשו בחזית הצרפתית מה שעשיתם בחזית הרוסית. תפוררו את החזית, ויהיו לכם מיליונים ועשרות מיליונים. כמה שאתם רוצים, תעשו את החזית. תעשו את אותו הדבר בחזית הצרפתית."

"ויופה אמר: אני לא מחליט בעניינים כאלה. נו, והיתה התכתבות עם לנין. וכעבור שבוע קריגה קרא ליופה אליו. ההמצעה של לנין היתה: לקחת את הכסף ולתת אותו למפלגה הקומוניסטית הרגרמנית..."

עוד סיפור שהוא בבחינת סקופ היסטורי הביאה מריה יופה על שיחוררו של מנהיג הקומוניסטים הגרמניים קארל ליב קנט, ממעצרו: "לעולם לא אשכח את מה שאספר עכשיו. פעם הודיע יופה לקריגה: אתם מעוניינים בכך שאנו נאמין ביהם הטוב של גרמניה (עדיין הקיסרית) כלפי רוסיה החדשה? אז תוכיחו, ותשחררו את רוזה לוקסמבורג ואת קארל ליבקנט. והוא אמר: אני אספור לשר..."

"כעבור זמן-מה קיבלנו את התשובה: ביום זה וזה ובשעה זו וזו יהיה ליבקנט חופשי בברלין. יופה הודיע על כך לכל העובדים: שאיש לא יפגוש אותם — איננו זקוקים לגמרי לסיבוכים נוספים. כבר יפגשו אותם."

"אלא במה שנוגע לי, היה בלתי-אפשרי להמשיך את כוונתו של ליבקנט. לא אמרתי דבר לאיש ואף לא לבעלי, התלבשתי ויצאתי בששטות, נבלעתי בהמון ונסעתי לתחנת-הרכבת. עמדה שם שרשרת שלמה של שומרי-ראש, שוטרים, כתף אל כתף ואחריהם — קהל פועלים. היו אנשים רבים מאוד. ובתוך הקהל גם אני. והנה מתקרבת רכבת לאט. יותר לאט, וכאשר הייתה סמוכה לרציף וליבקנט עמד במישטח הקדמי של הקרון, הוא קרא, וידו מונפת קדימה, הלאה הוזהבצולרן! * עכשיו צריך להבין את זה, מה שהיה באותו הזמן. הוא ישב בבית-הסוהר משום שלא קם

* הוזהבצולרן — שם מישפחתו של הקיסר הגרמני, וילהלם ה-2.

ממקומו כאשר הצביעו למען המילחמה. ועכשיו הוא צועק להמון: הלאה ויל-הלם!... וכל ההמון הריע לו. אתה מבין. לא אשכח את זה לעולם..."

על ההבדל שביין רוזה לוקסמבורג וביין קארל ליבקנט סיפרה יופה: "לצ'קרי לא הכרתי אותה. היא מעניינת אותי יותר מאשר ליבקנט. מיזגו של ליבקנט היה של מהפכן אמיתי. הוא היה עשוי ללא חת והיה בו — ואת זה אני מעריכה כל-כך באנשים — נכונות להקרבה. בילעדי זה לא יכול להיות מהפכן אמיתי. ואצל רוזה לוקסמבורג... אני יכולה להתיימר להיות מרכסיסטית מאוד משכילה. אך מכל מה שאני יודעת, אני משוכנעת לחלוטין ש-אחרי מארכס היא היתה גדול המרכסיסטים..."

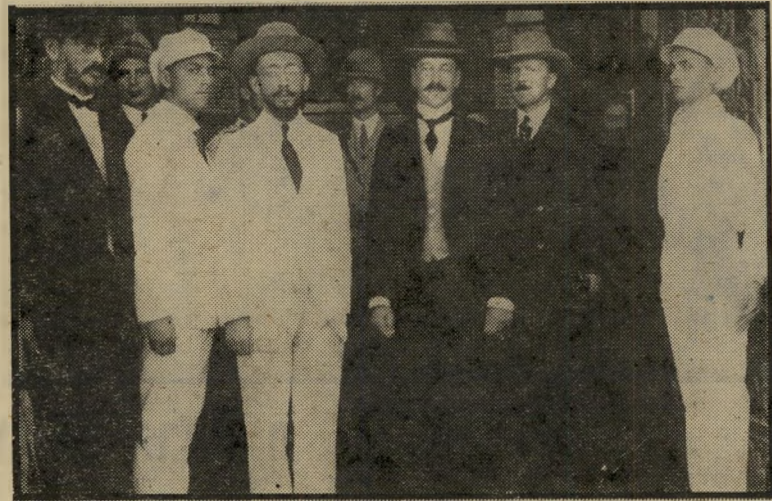
דבריי-עדות נוספים הביאה מריה יופה על המשא-המתן שניהל אדולף יופה עם סון יאטסן, מנהיג סין, האמנה שהוא חתם עם הסינים בינואר 1923. ואחרי כן על המשא-המתן הראשון בין יופה לבין

המפורסמת של הנציב העליון הראשון, הלורד הרברט סמואל, בבית-הכנסת החור-בה בעיר העתיקה בירושלים. מתוך תיאור רים בספרים התברר שכל הנוכחים במקום בכך וחשבו כי הגיעו ימות-המשיח. בשלב הראשון אותרה רבקה בוקסבוים, בתו של אמדורסקי, בעל בית-המלון הר-מפורסם. היא טענה שהרברט סמואל סעד, בטרים כניסתו לעיר-העתיקה, בבית-המלון של אביה. אבל מסתבר כי היא לא היתה עזת-ריאיה, ובתור ילדה קטנה היא לא נכנסה לבית-הכנסת החורבה. והיא תיארה רק את הליכתו של הנציב העליון ברחובות העיר-העתיקה.

על המשך חיפושיו מספר יגאל לוסין: "אנחנו חיפשנו מישהו מתוך הנוכחים בפנים, התקשרתי אל כל מיני אנשים מבוגרים. זה היה כאמור בשלבים הראשונים. ואז נתן לנו יעקוב יהושע. אביו של א.ב. יהושע, רעיון: לחפש בדואר היום, עיתונו של איתמר בן-אב"י. לדבריו, בן-אב"י היה כותב במיני אירועים את

הוא יעקוב מוסאיב, חבר השומר הצעיר, שמת בגיל 21 בגירוש בקריגיה, בשנת 1925. ליד אורונו נראים גולים אחרים מקרב אסירי-ציון. המפכנים היהודיים ראו בציונות תנועה לאומית ריאקציונית, סוכנת האימפריאליזם. אלפי ציונים הוגלו לסביר, אז נולד המונח "אסירי ציון".

הלורד הרברט סמואל, הנציב הראשון ליהודה, בעת ביקורו בבית-הכנסת חורבה בעיר העתיקה. מיכירו של הרברט סמואל, מכס נורוק (שני משמאל), הספיק לפני מותו לספור על ביקור זה למראייני הסידרה. רבים בכך בעת הביקור המרגש.

הנציב בחורבה

ישמות הנוכחים. הלכתי עם בני יואב לדפדף, והיה זה יואב שמצא את הרשימה. אבל אז התברר לנו שכל האנשים המופיעים עינם בהשימה אינם עוד בחיים. היהודים שבהם, אבל פיתאום גיליתי כי בתיאור הפמלייה הבריטית היה רשום בערך כך: הנציב העליון סמואל, המושל רונולד סטורט ומר נורוק. ואני ידעתי כי נורוק היה קשור ללורד סמואל..."

לוסין התקשר אל ביתו של נורוק בירושלים, ושם נאמר לו: "מצטערים מאוד, נורוק נסע לארצות-הברית. הוא חולה." לוסין התקשר מיד אל יורם רונן, שליח רשות-השדור באותם בארצות-הברית. רונן יצא לראיין את נורוק אצל בתו שבסיניאטי. כאשר הגיע הראיון

יפאן על מינויו כשגריר ברית-המועצות בטוקיו.

רגע של דברי הימים...

דמות מיוחדת ויוצאת-דופן, שכבר הרי פיעה הופעה קצרה בפרק הראשון של עמוד האש, היא מכס נורוק, שתיאר את אוגנדה, בתוקף תפקידו כ-סגן המושל הבריטי באוגנדה. סיפור הבאתו של מכס נורוק לעמוד האש, הוא סיפור אופייני לציד עדייראיה להתרחשויות היסטוריות. לוסין חיפש כבר בשלבי-ההכנה הראשונים של הסידרה ועדייראיה לתפילה

שערך רונן, קיבל לוסין הלם. נורוק דיבר בראיון בעברית, עברית איומה, והוא אמר דברים כמו "רגע של דבריי-הימים", כאשר התכוון לומר "רגע היסטורי", ועוד כל מיני דברים בעברית משונה.

אלא שנורוק התאושש, ושב ארצה, והתעניין לדעת מה עשו בראיון שהעניק לעמוד האש. אז ריאיינו אותו שוב, והפעם באנגלית. סידרת הראיונות היא מהמקסימות בסידרה. לוסין מציין כי, "ניתן היה להבחין בהדרגה, בראיונות, את דעיתו של האיש". מי היה בעצם מכס נורוק? הוא הגיע לארץ, כציוני עם תום המילחמה העולמית הראשונה. הוא התחיל את דרכו בארץ כמוכר ועד-הצירים של היים וייצמן, ב-תקופה שוועד-הצירים דן בשאלה אם לשלוח תיגבורת לתל-חי או לא, דיונים שבהם התנגד דווקא זאב ז'בוטינסקי ל-משלוח התיגבורת.

כאשר הגיע ארצה הלורד סמואל כנציב עליון, הפך נורוק מיד למוכירו, ואחרי-כך המשיך ועבד בכל מיני משרות בממשל הבריטי בארץ-ישראל, כעוזרם של נציבים עליונים. כאחד היהודים הבכירים ביותר בשלטון-המנדט.

ב-1936 או ב-1937 ניסו הערבים להתנקש בחייו, ואז קרא לו הנציב העליון של אותם ימים, סיר ארתור ווקופ, ואמר: "עכשיו תעזוב את הארץ!" הוא סידר לו עבודה באוגנדה. שם הגיע מכס נורוק עד מהרה למשרת סגן המושל הכללי. עם קום המדינה שב נורוק ארצה, ואף שימש כשגריר ישראל באוסטרליה.

יעקוב

מוסיב

תמונתו של יעקב מוסיב, חבר השומר הצעיר, אסיר ציון, שמת ב-1925 בגירוש בקריגיה שבברית-המועצות, והוא בן 21. הוא הצולם בודד, שהופיע במשך שניות ספורות במסך. הוא ייצג סיפור שלם של אוסף-תצלומים שממנו נלקח.

זהו אוסף-תצלומים של יהודי, שהקדיש את כל חייו לאיסוף תצלומים של אסירי ציון ברוסיה. שמו צנציפר רפאלי, שאף פירסם כמה ספרים על נושא זה. רפאלי הוריש את אוסף-התצלומים העצום שלו לארכיון הציוני. עוד תמונות רבות מתוך אוסף זה שזורות בהמשך הסידרה.

מסע

ל, בונדס-ארכיב"

בשלב מסויים התעוררה לפני מפקי עמוד האש בעיית השגת סרטים גרמניים. המרכז העיקרי לשימור סרטים וקטעי יומנים בגרמניה הוא ה-בונדס-ארכיב, הארכיון הממשלתי השוכן בקובלנץ. בי קובלנץ, אחת הערים הגרמניות היפות השוכנות על גדות הריין, שוכן הארכיון במרחף של מיבצר עתיק.

מתאר זאת יגאל לוסין: "זה דבר לא-נורמלי. אתה נוסע למעלה בהר, וגיכנס למצודה מימיה-ביניים, או תקופה קרובה לזה, ומגלה שהסרטים מאוכסנים להם במרתפי-היין של אותה מצודה. מהמצודה נשקף נוף מרטיט, מכיוון שחומרי-הסרטים הוא דליק, ועשוי להתפוצץ, הוא מאוכסן ומבודד במרתפי המיבצר הזה."

"במרתף זה איתרנו הרבה חומר על שר-החוף היהודי של גרמניה, ואלטר ראטנאו, ועל יהודים אחרים בריפובליקה הוויימארית, כמו הוגו פרויס, היהודי שחיבר את חוקת הריפובליקה..."

אלא שהבונדס-ארכיב נוצל בעבר בידי כל מיני אנשים. למשל: הסיפור על מפקי הסרט התיאודי הנודע מיין קאמפף, ארווין לייור, הוא לקח משם סרטים רבים, וכאשר הגרמנים אמרו לו שישלם כסף, צעק עלי-הם. הראה להם את המינסטר המקועקע כורועו ואמר, "הנה התשלום!" כתוצאה ממיקרה זה ומיקרים דומים, הקימה ממשלת מערב-גרמניה חברה בי מינכן, אשר רק דרכה ניתן להשיג את קטעי-הסרטים המבוקשים. באמצעותה השת גו רוב הסרטים המתארים בפרק זה את ימי הריפובליקה הוויימארית.

בשבוע הבא הפרק הרביעי: "העמק הוא חלום"

בראשית שנות ה-20 היתה הציונות עניין לחולמי-חלומות. רק מעטים עזבו את בתיהם ועלו ארצה. המעטים, החלוצים, ציט, אנשי העליה השלישית, באו ב-מטרה להגשים את הציונות תוך כדי חקמת חברה אידיאלית.